

Lector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

© Editura Ideea Europeană

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPESCU, DORIN

Captivi la Pontul hibrid : studii și eseuri geopolitice /
Dorin Popescu. - București : Ideea Europeană, 2020
Conține bibliografie
ISBN 978-606-594-721-4

32

DORIN POPESCU

CAPTIVI LA PONTUL HIBRID

STUDII ȘI ESEURI GEOPOLITICE

Volum publicat sub egida
Asociației *Casa Mării Negre* /
Black Sea House din Constanța

București, 2020

doctor abilitat la Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, fondatorul și coordonatorul Grupului de Reflecție și Analiză Internațională *Citadel*, Cluj-Napoca; Ana Maria David, consilier diplomatic, Biroul Parteneriat Estic, Ministerul Afacerilor Externe al României; Vergil Chițac, senator în Parlamentul României, președintele delegației României la Adunarea Parlamentară a NATO, Constanța; Vasile Simileanu, președinte, Asociația de Geopolitică „Ion Conea”, București; Cătălin Buciumeanu, director executiv, Centrul de Strategii Avansate, București; Izel Selim, expert, *New Strategy Center*, București; Vadim Guzun, cercetător, inițiatorul seriei „Afaceri Orientale”, București; Marian Zidaru, conf. univ. dr., Societatea de Științe Istorice, ICDE Constanța; Marian Cojoc, prof. univ. dr., Universitatea *Ovidius* Constanța; Marioara Cojoc, conf. univ. dr., Universitatea *Ovidius* Constanța, Marius Cojocar, lector univ. dr., Universitatea *Ovidius* Constanța etc.

Site-ul Asociației: www.casamariinegre.ro.

Cuprins

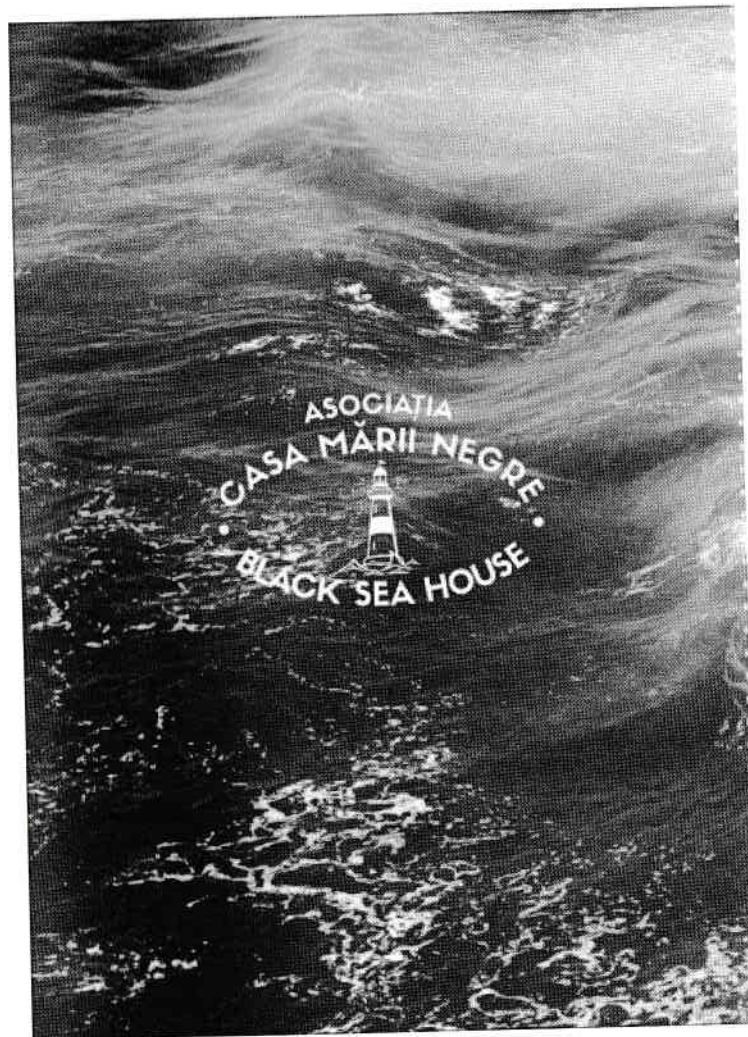
EXUBERANȚA GEOPOLITICII	5
ARGUMENT	11
EROZIUNI HIBRIDE POSTMODERNE. Eseu geopolitic despre <i>narativele iliberale</i>	15
CAPITOLUL I. LACUL LEBEDELOR (NEGRE). ANOTIMPURILE CAPTIVITĂȚII.....	51
<i>Black Sea First</i> : Drumul către cabina de comandă	52
Cod de furtuni (politice) la Marea Neagră	59
Atentatul de la Ankara nu va schimba politici, ci concepte.....	63
Erevan, victorie à la <i>Pirus</i> . Trei scenarii de evoluție.....	67
Apocalipsa după Trump	76
La Helsinki se negociază preliminar viitoarea ordine globală mondială	80
Helsinki, Moscova, Washington: un triumphi geopolitic al Bermudelor.....	85
08.08.08. Solidarități retorice, geopolitici ezoterice	95
Bătălia pentru Istanbul	106
Butoiul cu pulbere al Europei pare a se muta în Est	117

Respect pentru oameni și cărți

Două șampanii la rece (Washington și Moscova).....	125
2020, <i>plantații de lebede negre</i>	130
CAPITOLUL II. DANSÂND CU LUPII LA PONT (ROMÂNIA)	137
Bilanț și proiecții în politica externă a României.....	138
Eu cu cine votez? Cinci teme pentru candidați.....	149
Cine uită nu merită. 28 Noiembrie.....	154
O țară pitică și pitiță.....	158
Cenușăreasa din basmul străzii – diplomația română.....	161
Un Centenar ratat.....	165
Trei președinți.....	170
Revin codurile de vreme rea în politica externă a României.....	174
Dansând cu lupii – 2018 în politica noastră externă.....	180
Războaie hibride în jurul României. Și armele lor secrete.....	186
Scurt Tratat de semiotică pentru liderii UDMR.....	200
Sinodul BOR mută cu piesele albe în șahul geopolitic.....	206
S.O.S. – Ministerul pentru Românii de Pretutindeni.....	217
Se strânge cleștele geopolitic.....	223
Treizeci de ani de boală.....	229
CAPITOLUL III. CAP-COMPAS: EUROPA, CU ALIDADĂ RUSEASCĂ (R. MOLDOVA)	233
Chișinău: SOS, București!.....	234
<i>Trumpizarea</i> Europei. Episodul Basarabia.....	242
Mica Dodoniadă: bezele cu gust de gulaș.....	247

„Nuntă în Basarabia”: Vor dansa Dodon și Plahotniuc dansul mirilor în prezența nașului Kozak?.....	252
Chișinău – Putin <i>ante portas</i>	257
Calul troian în cetatea Chișinăului.....	265
CAPITOLUL IV. CARTUȘELE DE SUB PIEPȚII MATRIOȘKĂI (FEDERAȚIA RUSĂ)	273
Noua ordine mondială. Rusească.....	274
Nouă stilistică rusească la Constanța și Chișinău (Moscova nu crede în lacrimi, ci în mesaje).....	279
În noiembrie, Dumnezeu e Bog.....	286
Putin – noi pași <i>sarmatici</i> spre președinția ilimitată.....	291
(Încă) o mare furioasă. Azov.....	300
„Impunerea hibridă a hegemoniei” în spațiul pontic.....	311
Ursul la miere. <i>Blitzkrieg</i> cu democrația.....	318
Putin <i>forever</i>	325
„Democrația iliberală” rusească și hărțile ei hibride.....	330
Piața Roșie în luptă cu pandemia și ideologia.....	335
<i>Cuptoare</i> narative subversive cu dublă combustie.....	342
Rusia în expansiune narativă. Istoria se răzbună – geopolitic.....	350
CAPITOLUL V. HANIBAL ANTE PORTAS, DAR CALUL TROIAN – ÎN CETATE (UCRAINA)	371
Bucureștiul nu mai are reacții. Nici iluzii.....	372
Ucraina – erorile se plătesc (scump).....	384
Schisma ruso-ucraineană tulbură liniștea Estului.....	391

Responsabilități prezidențiale și Războiul hibrid din Casa lui Hristos	399
Ucraina – de la altar spre jilțul prezidențial	409
Al patrulea front	418
<i>Hanibal ante portas</i> . „Război pe scară largă”, „război hibrid” sau „război electoral” în Ucraina?	430
Războiul Romelor	443
Se încălzește cuptorul cu pulbere din Ucraina	453
Redefiniri paradigmatică la Kiev. Cine scrie muzica pentru dansul lui Ze?	465
Zelenski își arată colții, dar va mușca la toamnă	474
Ucraina. Pariul tolstoian și acrobații geopolitice	481
Proiectul Zelenski, <i>Ianus bifrons</i> – gladiator al unei cauze eretice sau expresie a unui nou pact geopolitic la Marea Neagră?	492
„Moldovenii” din Ucraina îl așteaptă încă pe Țar	500
INDEXUL CRONOLOGIC AL STUDIILOR	505
Asociația Casa Mării Negre / <i>Black Sea House</i> – Profil descriptiv sintetic	509

*Black Sea First: Drumul către cabina de comandă*³⁷

După episodul paradigmatic al „înțelegerii” ruso-occidentale privind Republica Moldova³⁸, devine imposibilă evitarea percepției că o anumită „oboseală geopolitică” a vectorului european (euroatlantic în general) în zona Mării Negre va genera în anii următori în regiune o resetare a echilibrului de forțe, care va implica în mod obligatoriu reveniri spectaculoase ale influenței ruse, în acest teritoriu pentru care de altfel Moscova a depus eforturi geopolitice colosale de „reintegrare”.

Principala preocupare a mediilor analitice europene este dacă această înțelegere externă este una prioritar de ordin tactic³⁹ sau dacă ea constituie o parte și deopotrivă un simptom al unui posibil acord geopolitic

³⁷ Text publicat în *Geopolitica, Marea Neagră – Strategii 2020*, Revistă de geografie politică, geopolitică și geostrategie, anul XVII, nr. 78-79 (2/2019), București, (iulie) 2019.

³⁸ Scenariu ocult care a condus la evitarea/amânarea repetării alegerilor parlamentare anticipate în această țară prin impunerea din exterior a soluției unei coabitări temporare la putere ACUM – PSRM, agreată și sprijinită de Bruxelles, Moscova și Washington în primele zile ale lunii iunie a.c.

³⁹ Asemenea Înțelegerii Politice Temporare care a condus la configurarea binomului politic menționat la Chișinău.

mai larg între Bruxelles⁴⁰, Moscova și Washington privind reconfigurarea paradigmei geopolitice actuale din spațiul extins al Mării Negre, cu posibile efecte tectonice în cascadă asupra securității și viitorului regiunii. În esență, redesenarea designului geopolitic la Marea Neagră ar implica o temporizare a extinderii europene și o hibridizare geopolitică a zonei, ale cărei manifestări anticipate pot fi: transformarea Ucrainei și R. Moldova într-un „cordon sanitar” (*zonă-gri*, *zonă-buffer* etc.) între „lumea rusă” și „restul lumii”, testarea unor soluții de compromis privind federalizarea teritoriilor acestora, „înghețarea” militarizării regiunii, transformarea arealului Mării Negre într-un *poligon experimental al noii ordini globale* – unde testele includ soluții consensuale ale Kremlinului și aliaților săi occidentali.

Îmi face o plăcere deosebită să constat că teza potrivit căreia regiunea extinsă a Mării Negre reprezintă unul dintre cele mai importante poligoane de experimentare și teatre de „negociere” a noii ordini globale – teză geopolitică exclusivă a subsemnatului – se confirmă cu din ce în ce mai multă claritate⁴¹.

Episodul „înțelegerii geopolitice de la Chișinău” (între Moscova, Bruxelles/Berlin și Washington) poate fi văzut astfel în trei ipostaze: acord tactic cu obiective limitate (asigurarea tranziției de la un „stat oligarhic” spre o „democrație în devenire”), acord strategic de nivel regional (cu obiective limitate geografic și

⁴⁰ Mai degrabă Berlin.

⁴¹ Am enunțat această teză încă din 2017, prin numeroase articole și studii de serie, publicate/prezentate în România, Ucraina și Turcia cu diferite prilejuri; d.e. în studiul „Noua ordine mondială. Rusească”, <http://www.contributors.ro/global-europa/noua-ordine-mondiala-ruseasca/>

geopolitic la regiunea Mării Negre) sau test regional cu semnificație globală, care are funcții prioritare de *probă a coeziunii* (testează capacitatea actorilor relevanți la nivel global de a crea soluții consensuale care să pregătească viitoare înțelegeri ale resetării globale a ordinii actuale a lumii).

În toate scenariile, devine evident că Rusia se reinventează în regiune, cu acordul sau complicitatea Europei. Foarte probabil, vom asista implicit la reducerea semnificativă a formatului și ambițiilor Parteneriatului Estic, al cărui concept se reconfigurează în momentul de față în marile cancelarii (europene).

O resetare geopolitică pozitivă a Rusiei generează în mod direct noi scheme intervenționiste (externe) pentru Kiev. Este foarte posibil ca actorii relevanți în regiune⁴² să fi găsit deja soluții atipice pentru plăgile interne ale Ucrainei: Donbasul, Crimeea, orientarea strategică externă a țării etc. Din această perspectivă, este posibil ca drumul spre pace în Donbas să fie deschis (și, ulterior, pavat) cu prețul amânării proiectului de integrare europeană al Ucrainei⁴³.

Dacă un astfel de acord geopolitic ruso-occidental funcționează deja în regiune, avem toate temeiurile de a vedea Moscova ca pe un câștigător de etapă al actualului război hibrid de la Marea Neagră⁴⁴.

⁴² Statele Unite, Uniunea Europeană, Federația Rusă.

⁴³ Chiar dacă tentativa anterioară de amânare a acestui proiect, concepută la Kremlin, a generat precedentele resetări geopolitice ale zonei, prin Maidanul Demnității, fuga lui Ianukovici, anexarea Crimeei, războiul hibrid din Donbas, înghețarea relațiilor ruso-ucrainene etc.

⁴⁴ Anticipiez deja că teza va produce frisoane puriștilor pudici din mediile analitice care și-au făcut un obicei din a minimiza riscurile jocului geopolitic al Rusiei în regiune.

O resetare a jocului geopolitic la Marea Neagră este, în fond, efectul direct și pervers al coabitării/juxtapunerii pe termen mediu a trei concepte definitorii pentru actuala fază de *tulburare globală*, cu impact direct în regiune: conceptul tribal al actualei administrații americane „America first” (care generează retrageri calculate din zonele aflate în afara interesului direct al contribuabilului american), „obo-seala ontologică a Europei”, care va fi transformat continentul într-un *El Dorado al ispitelor fugii*, de la *Brexit* la *multi-exit*, și „primatul lumii ruse în spațiul ex-sovietic” (concept de care Moscova nu s-a dezis niciodată, *avant la lettre*, în ultimul veac). Cu un concept în recul („America first”) și unul în recesiune („obo-seala Europei”), ambele defensive, îi va fi (fost) ușor Moscovei să redeseneze hărți geopolitice la Marea Neagră prin contraofensive strategice de tip hibrid.

Nu trebuie neglijată nici manifestarea paradigmatică a unui factor colateral permisiv, care a facilitat, în regiunea Mării Negre, importul unor soluții și scheme atipice: incapacitatea țărilor din regiune de a produce soluții „din interior”. Țările din spațiul extins al Mării Negre, cu notabila și primejdioasa excepție a Federației Ruse, nu au avut niciodată un concept propriu sub forma unei strategii *Black Sea First* care să tempereze elanul vital al Moscovei de la Novorossisk la Sevastopol, de la Urali la Soci.

La nivel conceptual, Bucureștiul lăsase în mod convingător impresia de a se fi detașat de plutonul leneș format din Bulgaria și Turcia. Diplomația românească a creat cândva inițiative solide în spațiu și bine conceptualizate, precum *Sinergia Mării Negre*, *spațiul extins al Mării Negre* etc., însă aplombul conceptual și diplomatic al Bucureștiului pare a se fi

atrofiat. Bucureștiul a reșapat fără viziune, în perioada sa de exercitare a Președinției Consiliului Uniunii Europene⁴⁵, conceptul *Sinergieii Mării Negre* (care nu mai are șanse reale de a produce o carieră de succes în Europa)⁴⁶, pentru care de altfel nici nu a (mai) mimat efortul de promovare pe agenda europeană. Este de neînțeles și inacceptabil modul în care Bucureștiul a eșuat⁴⁷ în a-și utiliza statutul de președinte în exercițiu al Consiliului Uniunii Europene pentru a consolida coeziunile europene la Marea Neagră. Exemplul pe care îl invoc mereu cu amărăciune este că România (țară riverană, cu interese directe de ordin strategic la Marea Neagră) nu a fost capabilă să propună nicio inițiativă notabilă pentru zona Mării Negre pe perioada exercitării acestei Președinții și niciun eveniment de impact pe această temă⁴⁸.

În momentul de față, singurele inițiative regionale la Marea Neagră sau cu impact asupra acestei regiuni care *respiră* încă (și care nu își vor fi epuizat potențialul funcțional) sunt *B9/Bucharest Nine* și *Inițiativa celor Trei Mări*.

De imposibilitatea coagulării unei strategii *Black Sea First* sunt *vinovate* prioritar cele trei țări NATO din regiune – România, Turcia, Bulgaria, în subsidiar exprimarea geopolitică extrem de modestă a Bulgariei la efortul regional coeziv și politicile duplicitare ale

⁴⁵ Ianuarie-iunie 2019.

⁴⁶ Și de care menționez cândva că „râd expertii în culise”, <http://www.contributors.ro/editorial/chi%c8%99inau-sos-bucure%c8%99ti/>

⁴⁷ Aș spune chiar lamentabil.

⁴⁸ În schimb a organizat/desfășurat două conferințe internaționale de înalt nivel pe tema Holocaustului, fapt care poate produce/alimenta impresia că o parte a programului Președinției românești a Consiliului UE ar fi fost scrisă în afara teritoriului național (sic!).

Turciei în acvatoriul Mării Negre și în spațiul său extins.

Aș mai remarca totodată un clivaj european intern care va produce în perioada următoare efecte dramatice în planul șubrezirii coeziunii politicilor europene în regiune: viziunile/politicile *pe contrasens* ale UE și NATO în spațiul extins al Mării Negre. În timp ce Uniunea Europeană își recunoaște slăbiciunile și oboselile de exprimare în regiune, cedând inițiativa Moscovei, Alianța Nord-Atlantică pare a-și coagula în schimb energiile, propunând inițiative multiplicat, în cascadă și exponențiale⁴⁹, ultima dintre acestea fiind chiar modificarea strategiei militare a Alianței⁵⁰.

Sigur că putem privi aceste dezacorduri strategice la Marea Neagră ca expresie a mutațiilor care se produc în interiorul polilor de putere în Uniune și în relația transatlantică (în special ca expresie a unui apetit geopolitic în creștere al Parisului și Berlinului, pe fondul diminuării polului de putere anglo-saxon). Dincolo de cauzele acestor *dezacorduri*, pare inoportun⁵¹ ca Marea Neagră să devină, contagios, un teatru de exprimare a dezacordurilor, ambițiilor și rivalităților interne din Uniune și din relația transatlantică.

Aș aprecia concludiv că ingredientele alchimice de mai sus privind noua configurație geopolitică din spațiul extins al Mării Negre (configurație care se

⁴⁹ *Focus on the Black Sea, tailored forward presence in the Black Sea region, 4 X 30 Initiative* etc.

⁵⁰ La 22 mai 2019, la Reuniunea de la Bruxelles a Comitetului Militar al Alianței, experții militari ai NATO au reconsiderat (pentru prima dată în ultimele decenii) strategia militară a Alianței în legătură cu „amenințarea nucleară în creștere” venită din partea Federației Ruse.

⁵¹ Desigur, folosesc aici un eufemism diplomatic care „îndulcește” tonul perspectivei.

Respect pentru oamenii și țările

testează în prezent în regiune și care se va exprima plenar în anul 2020 în întreg arealul pontic) – revenirea geopolitică a Federației Ruse, hibridizarea regiunii, testarea în regiune a unor raporturi experimentale care vor confirma noua ordine globală, funcționarea regiunii ca poligon de negociere a acestei noi ordini, eșecul politicilor strategice *Black Sea First*, acordurile strategice ruso-occidentale privind noile cordoane sanitare ale regiunii etc. – par a contura un nou tablou geopolitic la Marea Neagră în perioada următoare și în perspectivă.

Sper că Bucureștiul nu va privi prin hublou la tangajele noilor geopolitici și (își) va regăsi drumul către cabina de comandă, pe care îl va fi rătăcit de câteva ori în ultimii ani...

Cod de furtuni (politice) la Marea Neagră⁵²

Organizată, recent, la Constanța, de Universitatea Andrei Șaguna, Conferința Internațională Securitate și stabilitate la Marea Neagră a reprezentat o platformă generoasă de idei și inițiative cu plusvaloare politică. Derulată într-un moment oportun, când meteorologii politici prevestesc alerte de furtuni (politice) la Marea Neagră și, în premieră în ultimii ani, într-un spațiu propriu (la Marea Neagră, nu în capitale), Conferința anunță un posibil reviriment al interesului academic și instituțional din România pentru spațiul Mării Negre și consolidează percepția că există o obligație măcar/prioritar morală a Constanței de a-și crea un profil propriu în procesele de reflecție ce însoțesc noua dezbatere politică privind furtunile ce se apropie la Marea Neagră.

Numele sonore din spațiul politic și analitic românesc (precum Cristian Diaconescu, fost ministru de externe, Iulian Fota, fost consilier pentru securitate la Administrația Prezidențială, Constantin Bălăceanu-Stolnici etc.) sau vocile reprezentative din țările regiunii (precum Asaf Hajiyevev, secretar general

⁵² Contributors, 27 octombrie 2016, <http://www.contributors.ro/global-europa/cod-de-furtuni-politice-la-marea-neagra/>

al Adunării Parlamentare a OCEMN, Mesut Özcan, diplomat în MAE turc) prezente la Conferință, debaterile de idei provocate de calitatea prezentărilor și actualitatea temei au transformat o idee generoasă în, foarte probabil, cel mai important eveniment academic al toamnei din România.

Redau mai jos, succint, principalele abordări care pot îmbunătăți procesele de analiză politică a evenimentelor conexe spațiului Mării Negre.

Există un antagonism obiectiv al intereselor naționale ale țărilor riverane Mării Negre, care generează periodic confruntări și conflicte. Aceștia i se adaugă factori subiectivi, conjuncturali, legați de poziționări externe eronate din rațiuni de calendar politic intern (d.e. obsesia recentă pentru naționalism și politici demagogice, puseul populist pan-european etc.).

Contextul global și regional potențiază, alternativ, logici ale confruntării și cooperării. În prezent, logica de cooperare la Marea Neagră pare a ceda teren logicii confruntării. Trebuie să ne pregătim pentru o nouă escaladare a situațiilor *confrunționale* la Marea Neagră, în pofida dorinței formale de dialog a țărilor riverane.

În ultima perioadă, s-au înmulțit și diversificat în mod vizibil semnele belicoase ale co-prezenței la Marea Neagră: exercițiile militare ad-hoc sau planificate, circulația prin Strâmători a navelor militare, recrudescența unor conflicte înghețate, războaiele hibride din Ucraina etc. Limbajul politico-diplomatic începe a privilegia nota contondentă, expresie a nevoii de poziționare politică fără echivoc. Elitele politice din țările riverane au nevoie, mai ales în momente *confrunționale* din genul celui prezent, de o luciditate care să prevină tensiuni sau conflicte, de un pragmatism al

consensului. Este nevoie de o *smart power* la Marea Neagră, în locul uneia, tradițională, *soft* sau *hard*.

Regiunea este din ce în ce mai vie în debaterile interne din UE și NATO, unde Bucureștiul are o oportunitate uriașă de consolidare și valorificare a expertizei politice proprii. Pentru România și interesele ei, prezența Turciei la Marea Neagră ca partener politic (credibil) este vitală. Dincolo de formatele în care se vor realiza obiectivele de consolidare a prezenței NATO la Marea Neagră, este vitală o coeziune internă la nivelul Alianței privind zona Mării Negre, coroborată cu o disponibilitate ridicată pentru consens a principalilor actori (Rusia și NATO).

Problemele geopolitice ale Mării Negre nu pot fi rezolvate decât împreună. Din această perspectivă, devine imperativă reactualizarea consensului privind normarea cooperării regionale și, mai ales, asumarea ca normă juridică și politică obligatorie, de către fiecare țară riverană, a acestui consens, pe toate dimensiunile sale: respectarea normelor de drept internațional, respectarea integrității teritoriale a statelor, neamestecul în treburile interne, implementarea rezoluțiilor ONU convenite și asumate de toți actorii politici din regiune etc.

România trebuie să se pregătească pentru escaladarea, cel puțin pe termen mediu, a unor tensiuni în regiune, prioritar de tip asimetric, ce pot afecta în mod direct și indirect securitatea și viitorul ei. O consolidare a profilului intern în UE și NATO, o gestionare pragmatică a oportunităților de promovare a expertizei noastre în dialogul cu partenerii (președinția Consiliului Europei din 2019, impulsivitatea unor formate adecvate de reacție politică, la nivelul NATO și UE, la Marea Neagră, față de provocările